

جسور للدراسات
JUSOOR ARAŞTIRMA MERKEZİ

Ocak
2023

Analiz Raporu

2023 yılında Suriye sahnesine bakış

Hazırlayan: Jusoor Araştırma Merkezi ekibi

Jusoor Araştırma Merkezi, bilgi yönetimi alanı ile siyasi, ekonomik ve sosyal çalışma ve araştırmaların hazırlanmasında uzmanlaşmış, bağımsız bir araştırma ve düşünce kuruluşudur. Merkez ayrıca veri, fikir ve tavsiyeler yoluyla hedeflere ve stratejilere profesyonel, gerçekçi ve doğru bir şekilde ulaşılmasına yardımcı olmak amacıyla Suriye ile ilgili devlet, toplum ve kalkınma sektörünün tüm kademelerinde yerel, bölgesel ve uluslararası düzeylerde etki ve görüş sahibi makamlar, karar vericiler ve yetkililer arasında karşılıklı etki oluşurmaya yönelik faaliyetler, etkinlikler ve eğitimlerle ilgilenmektedir.

İçindekiler

Giriş:	4
1. 2023 yılında siyasi sahne:	5
1.1. Anayasa Komitesi görüşmeleri:.....	5
2.1. Suriye rejimiyle normalleşme:.....	5
3.1 Kürt-Kürt diyalogu:.....	6
4.1. PYD ile Suriye rejimi arasındaki müzakereler:	7
2. 2023 yılında askeri sahne:	8
3. 2023 yılında ekonomik sahne:	9
1.3. 2023’de Suriye Lirası:.....	9
2.3. Dış Ticaret:.....	10
3.3. Erken toparlanma projeleri:.....	11
4.3. Ekonomik yaptırımlar:.....	11
5.3. Yaşam koşulları:.....	12
4. 2023’te uluslararası aktörlerin politikaları ve tavırları:	13
1.4. ABD:.....	13
2.4. Avrupa:.....	14
3.4. Rusya:.....	15
4.4. Türkiye :.....	16
5.4. İran.....	17
6.4. İsrail:.....	17
Özet:	18

Giriş:

2020'nin başından bu yana Suriye sahnesinde sahada ve siyasi durumda sükûnet hali yaşanıyor. Heyet-u Tahrir eş-Şam'ın (HTŞ) kontrol ettiği İdlib'in geleceğine yönelik belirsizlik ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Türkiye arasında büyük anlaşmazlıklara neden olan PKK/PYD'ye devlet verme projesinin devam etmesi gibi nihai mutabakatların önündeki engellerin aşılama da ülke coğrafyasında büyük çaplı askeri operasyonlar durdu.

2022 yılının ortalarından itibaren Suriye dosyası siyasi bir çıkmaza girdi. Rusya'nın anayasa komitesinin görüşmelerini askıya alma kararı nedeniyle zaten sendeleyeyen siyasi süreç durdu.

Öte yandan rejimle ilişkileri normalleştirme çabaları, Rusya'nın sponsorluğunda rejimle Türkiye arasında yapılan üst düzey askeri ve güvenlik toplantısının ardından 2022'nin sonunda daha geniş ölçekte yeniden başladı. Bu da normalleşme sürecinin geleceği hakkında tartışmalara neden oldu.

Ekonomik olarak Suriye, 2023 yılına yaşam koşullarında yeni bir çöküşle giriyor. 2022'de Suriye lirasının büyük çöküşü, piyasalarda akaryakıtın bulunmayışı, mal ve hizmet fiyatlarının yükselişi ve birçoğunun değer kaybetmesi, hükümetin birçok bölgede görevlerini yerine getirememesi gibi sorunlar baş gösterdi.

Jusoor Araştırma Merkezi tarafından hazırlanan bu rapor yetkililere, karar vericilere, yerel ve uluslararası kamuoyuna Suriye meselesini daha iyi anlamaya yardımcı olması amacıyla, Suriye dosyasının 2023 yılında şahit olacağı çeşitli meselelerin genel bir resmini sunmaya çalışmaktadır.

1. 2023 yılında siyasi sahne:

1.1. Anayasa Komitesi görüşmeleri:

2019'un sonundaki ilk toplantıdan bu yana, Suriye Anayasa Komitesi tarafları, sonuncusu 2022'nin ortalarında olmak üzere sekiz toplantı düzenledi.

Anayasal ilkelerin nihai şekli üzerinde anlaşmaya varılacak bir metodolojinin bulunmaması nedeniyle görüşmelerden önemli bir sonuç çıkmadı. Örneğin 6 toplantıda anayasal ilkelerin tartışılacağı bir gündem üzerinde anlaşmaya varıldı. Önceki turlar ve toplantılar zaman kaybından başka bir şey değildi. Anayasal ilkelerin tartışmasının kararlaştırıldığı toplantılar bile bağlayıcı olmayan bir beyin fırtınasından başka bir şey değildi.

Suriye rejimi heyetinin Temmuz 2022'de yapılması planlanan dokuzuncu müzakere turuna katılmayı reddetmesinin ardından Komite'nin çalışmaları Haziran 2022'den bu yana askıya alındı. Rejim heyeti müzakerelere devam etmek için Rus diplomatların Cenevre'ye gelmesiyle ilgili lojistik prosedürler konusunda Rusya'dan gelen taleplerin yerine getirilmesini şart koştu.

2023'te herhangi bir toplantının gerçekleşmesi beklenmiyor. Rusya ile Batı arasındaki anlaşmazlığın boyutu, süreci tıkayan en önemli sebeplerden biri olarak görülen, aralarındaki anlaşmazlığın yoğunluğunun azalmadığını gösteriyor. Öte yandan Batılı ülkeler, özellikle Rusya ve İran ile birlikte müdahale etme kabiliyeti büyük olan Türkiye'nin rejimle ilişkileri normalleştirme görüşmelerine girmesiyle bu yola daha temkinli yaklaşabilir ki bu da siyasi sürecin geleceğini ve yönünü etkileyebilir.

2.1. Suriye rejimiyle normalleşme:

Rejimle ilişkileri normalleştirme çabaları 2018'in sonunda başladı. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Bahreyn ve Ürdün gibi bazı Arap ülkeleri, konsolosluk ve siyasi ilişkileri yeniden başlattı. Ancak atılan bazı adımlara rağmen ekonomik ilişkileri yeniden tesis edemediler. Batı'dan gelen yaptırımlar bu konuda bir atılım yapılmasına engel oldu.

Örneğin ABD, rejimin İranlı milislerin Suriye'nin güneyinden çekilmesiyle ilgili koşullara uymaması veya olumlu yanıt vermemesi ve 2254 (2015) sayılı karar kapsamındaki siyasi sürece ciddi şekilde dahil olması nedeniyle Ürdün'ün elektrik şebekesini genişletme ve Arap gaz boru hattını Suriye üzerinden canlandırma önerisini reddetti.

Ancak 2022 yılı sonunda Rusya'nın sponsorluğunda Türkiye ile rejimin savunma bakanları ve istihbarat başkanlarını bir araya getiren toplantının ardından rejimle ilişkilerin normalleştirilmesi konusunda benzeri görülmemiş bir gelişme yaşandı. Bu durum her iki taraf da kendi vizyonuna ve koşullarına bağlı kalsa da aralarında ortak bir yakınlaşma ve iş birliği arzusunun varlığına işaret ediyor.

Her halükârda, 2023 yılında Arap ülkeleri ile rejim arasındaki ilişkileri normalleştirme çabalarının birçok sebepten dolayı daha da sekteye uğraması bekleniyor. Bu sebepleri şu şekilde sıralayabiliriz: İran, başta ordu olmak üzere rejim kurumları içindeki nüfuzunu artırma eğiliminde. Bu da Suudi Arabistan, Ürdün ve BAE'nin İran'la normalleşme karşılığında İran'ın nüfuzunu azaltma taleplerine olumlu yanıt vereceğine dair umutlarını boşa çıkaracaktır.

ABD'nin, uygulamada daha titiz davranılmasını sağlayacak yeni bir yürütme mekanizması oluşturmak için Kongre'ye bazı tasarıları önermesi ve "Sezar Yasası" çerçevesinde uygulanan yaptırımları arttırması bekleniyor. Bu durum birçok ülkeyi, yaptırımlara maruz kalmamak için rejimle siyasi, ekonomik ve güvenlik alanlarında herhangi bir yakınlaşma ve iş birliği yapmaktan kaçınmaya itecektir.

Bu, Türkiye için de geçerli. Türkiye yalnızca beklenen ABD yaptırımları nedeniyle değil, aynı zamanda iki taraf arasında çözülmesi çok zor olan büyük anlaşmazlıklar olduğu için ilişkilerin seviyesini yükseltmeye hazır görünmüyor. Rejim, Türkiye'nin muhalefete verdiği desteği kesmesini ve güçlerini Suriye'den çekmesini talep ediyor. Ancak Türkiye bunu reddediyor. Çünkü bu adım, Suriye'deki nüfuzunu, politikalarını ve çıkarlarını koruma kabiliyetini zayıflatacaktır.

3.1 Kürt-Kürt diyalogu:

Kürt-Kürt diyalogu, ABD himayesinde diyalogun tarafları arasında 2020'de gerçekleştirilen son görüşmeden bu yana hala askıda. Demokratik Birlik Partisi (PYD) ve Kürt Ulusal Konseyi'ndeki partilerin liderliğindeki ulusal birlik partilerinin temsil ettiği iki taraf arasındaki müzakereler için bir platform görevi göreceğ olan Duhok Anlaşması'nda (2014) kabul edilen "Kürt siyasi referansını" oluşturma çabaları başarısız oldu.

ABD'nin 2022'nin sonundan bu yana SDG bölgelerindeki siyasi faaliyetine ve faaliyetine rağmen, iki taraf arasındaki müzakereler yeniden başlamadı. Bu kapsamda Amerikalı dosya yetkililerinin Fırat'ın doğusuna yaptıkları ziyaretlerin oranı arttı. Örneğin Kürt-Kürt diyalogunun gidişatından doğrudan sorumlu ABD Dışişleri Bakanlığı elçisi Nicholas

Granger bölgeye bir ziyaret düzenledi. Ancak taraflar arasındaki görüşmelerin yeniden başlatılması konusu üzerinde durulmadı.

Bu diyalogu sürdüreceğine dair herhangi bir işaret olmasa da ABD, Suriye muhalefetinin temsiliyetini genişletmek için ciddi adımlar atarsa, 2023'te bu süreci yeniden canlandırmaya çalışabilir. Bu ise zorunlu olarak Türkiye ve Kuzey Irak'taki Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) ile ABD arasında yüksek bir uzlaşma koordinasyonunu gerektiriyor. Ancak Türkiye ile rejim arasındaki yakınlaşma çabalarının devam etmesi bunu engelleyebilir. Tabii eğer ABD, PKK'nın Suriye'deki etkisinin baltalanmasına yok edecek fiili adımlar atarsa durum değişebilir.

4.1. PYD ile Suriye rejimi arasındaki müzakereler:

Rejim ve PYD, 2012'den bu yana ekonomik ve güvenlik iş birliği ve daha az ölçüde olmak üzere askeri iş birliğine katkıda bulunan müzakereler ve temaslar yürütüyor. Bu durum, Haseke ve Halep'te güvenli bölgelerin kurulması, Ramlan sahalarının yönetimi ve akaryakıt konusunda mutabakat ve diğer konularda açıkça görülüyor.

Ancak iki taraf arasındaki bu iş birliği, ABD'nin 2014 yılında DAEŞ ile mücadele çerçevesinde PYD'nin silahlı kolu olan Kürt Koruma Birlikleri'ne (YPG) desteğini sürdürmesi nedeniyle olumsuz etkilendi ve geriledi. Bunun üzerine iki taraf arasındaki müzakereler, ABD ile ilişkiler, Suriye Demokratik Güçleri'nin (SDG) geleceği, Özyönetim, ülkenin geleceğinde Kürtlerin hakları ve Türkiye'nin askeri müdahalesi gibi konulara odaklanmaya başladı.

Rusya ve İran, rejim ile PYD arasındaki müzakerelerde sürekli olarak Türkiye'nin SDG'ye yönelik askeri operasyonlarını veya rejime yönelik tehditlerini kullanarak PYD'ye taviz vermesi için baskı yaptı. 2023'ün sonlarında Türkiye'nin Rusya'nın himayesinde rejimle yakınlaşmaya başlaması, iki taraf arasındaki müzakerelerin sonucunu etkileyecek gibi görünüyor.

Ancak 2023 yılında bu süreçte ilerleme kaydedilmesinin zor olduğu tahmin ediliyor. Rejim ile PYD arasındaki müzakereler, iki taraf arasındaki kontrol haritasını ve ilişkileri değiştirecek sonuçlara yol açmayabilir. Ancak rejime ait yeni güvenlik noktaları kurulmaksızın Ayn el-Arab'ta hizmet ve güvenlik düzeyinde bir değişiklik bunun dışında tutulabilir.

2. 2023 yılında askeri sahne:

2023 yılında Suriye yaklaşık 3 yıldır devam eden bir ateşkese giriyor. Bu, rejim ile silahlı muhalefet arasında çatışmaların başlamasından bu yana devam eden en uzun ateşkes.

2023 yılında bu ateşkesin bozulması beklenmiyor. Rusya Ukrayna savaşı ile meşgul. Türkiye de güvenlik ve dahili öncelikleri arasında olmadığı için rejimle gerginliği arttırmaya hazır değil.

HTŞ de 2022'nin sonunda yaptığı gibi 2023 yılında cephe gerisinde rejime yönelik daha fazla operasyon yapacak gibi görünmüyor. Ancak bu, ara sıra saldırı düzenlemesine engel değil. Çünkü HTŞ Suriye Milli Ordusu'nun kontrolündeki bölgelerde nüfuzunu arttırmaya odaklanacaktır.

ABD'nin kabul etmemesi ve ekonomi üzerindeki etkisi sebebiyle Türkiye'nin cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde bir kara harekâtı düzenlemesi de beklenmiyor. Ancak 2023'ün ikinci yarısında bir kara harekâtı mümkün görünüyor.

Genel olarak Türkiye gerek SİHA'lar gerekse de özel kuvvetler ve istihbarat yoluyla Suriye'deki güvenlik operasyonlarının kalitesini ve kapsamı artırma eğiliminde olacaktır.

Güneyde ABD ve Ürdün, 2018'de varılan ateşkese bozmaya meyilli görünmüyor. Ancak bu, yerel silahlı gruplara daha fazla etki ve kapasite kazandıracak bir gerginlik ihtimali anlamına gelmiyor. Ayrıca İsrail İranlı milislere karşı operasyonlarını artıracaktır.

2022 yılı sonu itibariyle Fırat'ın doğusunda Rusya ile Türkiye arasında yürütülen ortak devriye sayısı 189'a ulaştı. Ayn el-Arab ilçesinde 119, Derbesiye ilçesinde 62 ve Malikiye ilçesinde 8 devriye düzenlendi.

Yani ortak devriyeler her zamanki gibi devam ediyor ve 2023'te devriye oranında veya niteliğinde büyük bir değişiklik beklenmiyor. Ancak Türkiye ile Rusya -doğal olarak rejim arasında artan güvenlik koordinasyonu- PKK kadrolarını hedef alan operasyonlarının oranında veya kalitesinde değişikliğe neden olabilir.

Öte yandan yeni nükleer anlaşması müzakerelerinin durmasına rağmen, 2023 yılında ABD kuvvetleri ile İran milisleri arasında yeni bir saha gerginliğinin olması beklenmiyor.

3. 2023 yılında ekonomik sahne:

1.3. 2023'de Suriye Lirası:

Suriye lirası, 2022'nin sonunda büyük değer kaybetti ve 1 Dolar 7.100 Suriye lirasının üzerine çıktı. 2023'ün ilk çeyreğinde doların 6.500'e yakın bir seviyeyi koruması bekleniyor. Bununla birlikte akaryakıt talebinin azalması ve yurtdışından gelen Suriyelilerin ziyaretlerinin artması gibi sebeplerden dolayı 2023'te bahar ve yazın başlamasıyla birlikte iyileşme gösterebilir. Ayrıca Suriye'nin çeşitli bölgelerinde erken toparlanma projelerinin devam etmesi, döviz girişinde artışa neden olacaktır.

Suriye lirası üzerindeki baskının diğer bir yönü de düşük değerli olan bazı işlenmemiş tarımsal ürünler dışında, üretimin hala zayıf ve ihracat potansiyelinden uzak olmasıdır. Ayrıca 2022'de Rejimin kontrolündeki bölgelerde kabul edilen genel bütçe, maaşlarda ve piyasaya sunulan para miktarında artış, dolayısıyla daha fazla Suriye lirası arzını öngörüyor.

Suriye'nin kuzeyinde Suriye lirası ile işlemlerin en düşük düzeylerde kalacaktır. Türk lirasındaki düşüşe rağmen büyük ve orta ölçekli işlemleri dolar ile yapacaktır. Diğer taraftan aracı para birimi Suriye lirası olsa da küçük miktarda dolar tedavülde olacaktır.

Genel olarak Suriye lirası ile ilgili sorun, direncinin sürekli olarak zayıf olması. Para biriminden resmi olarak sorumlu olan Merkez Bankası etkileme kabiliyetine sahip. Çoğu zaman piyasada belirli bir kararla ilgili olarak büyük işlem yapanları ikna etmek için güvenlik birimlerinden yardım alıyor. Bu da onu sarsıntılar karşısında duramaz hale getiriyor. Bu da 2023 yılı sonunda ABD dolarınının 8 bin Suriye lirasını aşan seviyelerden kapanması senaryosuna yol açıyor. Devam eden yüksek ihracat ve küresel enflasyondaki artış bunu destekliyor.

Öte yandan 2023 yılının ilk çeyreğinde Mart ve Nisan aylarında gelecek olan döviz havaleleri nedeniyle bir miktar iyileşme gösterip 6.500 seviyelerinde istikrara kavuşma şansı var. Ancak Ağustos ayıyla birlikte kur yükselecektir.

2.3. Dış Ticaret:

Suriye'nin dış ticaret seviyesi 2013'ten sonra geriledi. Ancak 2017'de düzelmeye başladı. Dış ticaret işlemleri yaklaşık 5 milyar dolardı.1 2022'de yaklaşık 4 milyar dolar olması bekleniyor.

2023 yılında dış ticaret seviyesinde düşüş değil, nispeten küçük miktarlarda artış olabilir. İş birliğini arttıracak ülkelerinde başında Arap ülkeleri, özellikle de Ürdün ve bazı Körfez ülkeleri geliyor. Rejim bu ülkelere tıbbi otlar ve canlı hayvanlar da dahil olmak üzere tarımsal ürünleri ihraç etmeye çalışıyor. Rejim neredeyse her şeyi ithal ediyor. Ticari ilişkilerin iyi düzeyde devam ettiği ülkelerin başında Çin, sonra İran ve Rusya geliyor. Rejimin BAE'den elektronik ve diğer emtia ithalatı yapması nedeniyle BAE'nin en büyük ihracatçı olmayı sürdürmesi bekleniyor.

Muhafif bölgeler, Türkiye ile ilişkilerini sürdürdü. Türkiye beklenen siyasi değişikliklere rağmen ana ortak olarak kalacaktır. Ayrıca Irak, PYD tarafından kontrol edilen Suriye'nin kuzeydoğusundaki bölgeler için önemli bir ticaret ortağı konumunda.

Buna göre Suriye'deki ekonomik ortaklık Çin, Türkiye, BAE ve Lübnan, ardından İran, Rusya ve Ürdün'den yana olacaktır.

2022 yılı, İran'ın Suriye'deki yatırımlarının sayısında bir artışa tanık oldu. Ancak bunlar gerçek anlamda yatırım olmaktan ziyade daha çok devlet ve özel kurumlar üzerinde kontrol, yani mülkiyet devirleriydi. Bu durumun 2023'te de devam etmesi bekleniyor. İran, Suriye ekonomisinin çeşitli sektörlerinde daha fazla nüfuz elde etmek için çalışıyor.

¹ Halid et-Tirkâvî, **Suriye rejiminin Dış Ticaret**, Jusoor Araştırma Merkezi, 27.07.2022, [bağlantı](#) .

3.3. Erken toparlanma projeleri:

Mayıs 2022’de altıncısı düzenlenen Brüksel Konferansı, yaklaşık 7 milyar ABD doları taahhülle sona erdi. Bir miktar hem 2022 hem de 2023 için ayrıldı. Konferans, erken toparlanma projelerini ve onları desteklemeyi öncelikleri arasına aldı. Görünüşe göre Rusya, sınırdan Suriye’nin kuzeyine insani yardım akışının devamı konusunda Batılı ülkelerle müzakere ediyor. Bu durumun 2023’te de devam etmesi bekleniyor.

Haziran/Temmuz 2022’de rejim, esas olarak bu projelerin planlanmasından ve koordinasyonundan sorumlu Erken Toparlanma Komisyonu’nu kurdu. Komisyon bir yıldan kısa sürede toplanması gereken 1.1 milyar ABD doları tutarında bir bütçe belirledi. Komisyon bu miktarın toplanması için çalışmalarını düzenlemeye ve bölgelerinde faaliyet gösteren yerel ve uluslararası kuruluşlarla toplantılar yapmaya başladı.

Suriye’nin kuzeydoğu bölgelerinde erken toparlanma projelerinin diğerlerinden daha büyük olduğu anlaşıldı.² Bu bölgelerde iletişim, tıp ve tarım sektörlerine ilgi gösteriliyor. Bu bölgelere Batılı ülkelerden birçok avantaj sağlandı. Suriye’nin kuzeybatısında konut ve geçim projeleri uluslararası ve yerel kurumların ilgisini çekmeye başladı. Yolların bakımı, su temini ve sanitasyon hizmetlerinin iyileştirilmesi için onlarca proje hayata geçirildi. 2023 yılında bu projelere olan ilginin artarak devam etmesi ve çeşitli Suriye bölgelerinin erken toparlanma projelerinin uygulanması için daha fazla teknik ve finansal destek alması bekleniyor.

4.3. Ekonomik yaptırımlar:

Rejim uluslararası söyleminde yaptırım konularını temel bir mesele olarak ele alıyor ve Suriye’deki kötü insani durumdan bunları sorumlu tutuyor. Ancak bu yaptırımların kaldırılması ekonomik açıdan pek bir anlam ifade etmeyecektir. Rejim bu söylemi yaymak, itiraf edilmesini sağlamak, mültecilerin geri gelmesi ve yeniden inşa aşamasını başlatmak için Batılı ülkelerle müzakere etmek amacıyla bunu bir giriş noktası olarak kullanmak istiyor. Yani yaptırımların kaldırılması onun için resmi bir zafer ilanı anlamına geliyor.

² Halid et-Tirkâvî, **Erken toparlanma ve Suriye’de zarar görenleri destekleme yolları**, Jusoor Araştırma Merkezi, 27.04.2022, [bağlantı](#) .

Aslında mevcut haliyle yaptırımların, genel ekonomik durum üzerindeki olumlu veya olumsuz etkisi sınırlı. Yaptırımların dışında bırakılan bölgeler olan Suriye'nin kuzeydoğu ve kuzeybatı bölgelerinden buna kanıtlar var. Bununla birlikte, buradaki ekonomik durum gelişmeden ve önemli ekonomik başarılar elde etmekten uzaktır.

Batılı ülkeler için yaptırımlar, kullanılabilir en son şey. Rusya ile çatışmanın arka planında yaptırımlar, Rusya ve onunla aynı safta olan herhangi bir müttefik üzerindeki sertliğini koruyacaktır. Rejim öngörülebilir gelecekte vermeye gücünün yetmediği tavizler vermediği sürece yaptırımların yakın bir zamanda kaldırılmayacağını farkında. Bu da yaptırımların 2023'te de devam edeceği anlamına geliyor. Ancak bu defa doğrudan rejime yönelik değil, Rusya, İran ve Çin üzerinde baskı için kullanılabilir.

PYD ve muhalefet bölgelerinde ise ABD'nin daha önce gündeme getirdiği yaptırımların kaldırılması konusunda somut bir kayma olması beklenmiyor. Ancak Türkiye ile müzakere ve Rusya'nın tavrı bu imtiyazlara engel olabilir.

5.3. Yaşam koşulları:

Üretim sektörü ekonominin ana motoru sayılır. Sanayi ve inşaat sektörlerindeki aksamaların olduğu bir ortamda Suriye'deki yaşam koşullarında herhangi bir iyileşme beklenmiyor. İç ticaret ve sunulan hizmetler, yaşam için gerekli standartların en alt düzeyinde. Ayrıca hükümet tarafından çalışanlara veya emeklilere verilen maaşlar, etkisinin zayıf olması nedeniyle piyasaları hareketlendirmeye yetmiyor.

Rejimin bir yandan üstlendiği projeleri hayata geçirememesi, diğer yandan güvenlik ve askeri sektöre devlet desteğini öncelikli olarak sağlaması nedeniyle hükümet bütçesi çok büyük olmasına rağmen hâlâ etkisiz. Örneğin sağlık sektöründe askeri hastaneler ve askeri sağlık merkezleri Sağlık Bakanlığı'ndan ödenek alıyor.

İç ve dış sebeplerden kaynaklanan enflasyon oranlarındaki artış 2023 yılında da devam edecek. Bu durum ailelerin ihtiyaçlarını giderme gücünü zayıflatacaktır. Yani hayat koşullarının zayıflığı, yeterli gelir olmaması nedeniyle harcama ve kaynaklar açısından mal ve hizmet fiyatlarındaki artıştan etkilenecektir. Dışardaki Suriyelilerin havaleleri yurtdışında kalabilir. Diğer taraftan çoğu Suriyeli aile için insani yardım ana gelir kaynağını oluşturuyor. Aynı şekilde güvenlik birimleri ve askeriye dayalı gelir, öngörülebilir gelecekte finansal alternatifler bulması beklenmeyen çoğu gencin hayatında önemli bir yer tutmaya devam edecektir.

Göç konusu, içerdeki Suriyelilerin ilgi odağı olmaya devam edecektir. Ancak bölgesel ve uluslararası koşullar buna elverişli olmayacak. Bununla birlikte Suriye içinde kalan varlıklı sınıfın göç etmesi bekleniyor. Aynı şekilde Suriye’den gitmek isteyen bazı orta sınıf mensupları için Mısır ve bazı Doğu Avrupa ülkeleri varış noktası olabilir. Ürdün, önümüzdeki aylarda Suriyeli tüccarların işlerini yürütmeleri için iyi bir alan oluşturacaktır. Ancak Ürdün güvenlik kaygısı bu hareketi kısıtlayacak ve minimumda tutacaktır.

Genel olarak 2023’te yoksulluk hayata hâkim olacak gibi görünüyor. Captagon (uyuşturucu) ticareti, insan kaçakçılığı, eski eser kaçakçılığı vb. kanunsuz ticaret birçok gencin ilgisini çekecektir. Bu da dolaylı olarak yüksek suç ve boşanma oranları ve çoğu bölgede Suriyeli çocuklar arasında eğitim oranlarında düşüşe neden olacaktır.

4. 2023’te uluslararası aktörlerin politikaları ve tavırları:

1.4. ABD:

2021’in başlarında Joe Biden’ın Beyaz Saray’a gelmesiyle ABD yönetimi, Suriye dosyasına özel elçi atamaktan kaçındı ve dosyayı takip etme görevini ABD Ulusal Güvenlik Konseyi bünyesindeki Ortadoğu ve Kuzey Afrika İşleri Koordinatörü Brett McGurk’e verdi. Yani Suriye dosyası, bütün Ortadoğu’yu kapsayan stratejinin bir parçasıydı. Biden yönetimi, İran’la nükleer anlaşmayı yeniden canlandırmak için müzakere etmeyi planları içine aldı. Yani ABD, Obama yönetiminin yaptığı gibi nükleer dosyasının başarıya ulaşması için Suriye’de tavizler vermeye zımnen hazırды.

Biden yönetimi, ABD’nin Trump yönetimi döneminde çıkardığı ve buna göre rejime yaptırımlar uyguladığı “Sezar Yasası”nı uygulama konusunda gevşek davrandı. Görünüşe göre bu gevşeklik hem Ürdün’ü hem de BAE’yi rejimle iletişim kurmaya ve enerjiyle ilgili projeler kurma ihtimalini tartışmaya teşvik etti.

Rusya’nın Ukrayna’yı işgalinden ve Rusya ile ABD arasındaki gerilimin artmasından sonra ABD, rejime karşı nispeten katı bir tavır sergilemeye başladı. Rejimle ilişkileri normalleştirme girişimlerine bir kez daha karşı çıkarak 2022’nin sonlarında, Beşşar Esed’in uyuşturucu üretimi ve ticaretini himaye ettiğini açıkça gösteren uyuşturucuyla mücadele yasasını onayladı.

Bu arada 2023’te ABD’nin rejime karşı yaptırım listelerini yenilemek, uyuşturucu üretimi ve dağıtımına yönelik faaliyetleriyle mücadele etmek için idari adımlar atmak veya hesap sormak çerçevesinde ona karşı

önlemler almak gibi yollarla Rejime karşı daha katı davranması bekleniyor.

Yeni bir nükleer anlaşmaya varılacağına dair herhangi bir belirti olmaması ve Netanyahu'nun İsrail'de yeniden iktidara gelmesiyle birlikte İran'ın Suriye'deki etkisini zayıflatmak için ABD'nin, bölgedeki müttefikleri olan Ürdün ve İsrail ile koordinasyonu artırması muhtemel görünüyor. Olası bir gerginliğe sahne olacak operasyon alanınının, Badiye ile Haseke, Deyrezor, Süveyde ve Der'a kırsalı arasındaki bölgeyi kapsamaması bekleniyor. Bu bağlamda ABD kuvvetlerinin gerek Der'a gerek Süveyde'deki yerel silahlı grupları güçlendirmeye başvurması ihtimal dışı değil.

2.4. Avrupa:

Avrupa Birliği (AB), Suriye rejimine yaptırım uygulama ve Brüksel Konferansı çerçevesinde Suriye'nin geleceğini desteklemek için fon sağlama temelindeki Suriye politikasını sürdürdü. AB verdiği cezaları Haziran 2023'e kadar uzattı ve 2022 yılı içinde yaptırım listesini 3 kez güncelledi. Seyahat yasağı ve mal varlığını dondurma yaptırımını uygulanan listeye 70 kurum ve 289 kişi dahil edildi.

Yaptırımların Rusya ile doğrudan bağlantılı kişiler ve Suriye'den Ukrayna'ya savaşmak üzere paralı asker temin etmek ve nakletmek için çalışan güvenlik şirketleri gibi Rusya'nın Suriye'deki çıkarlarını hedef aldığı görülüyor.

2023 yılında Avrupa'nın, rejimin halka karşı uyguladığı şiddet nedeniyle veya kimyasal silahların yaygınlaşması ve kullanılmasından kaynaklanan devam eden tehdidi önlemek için uygulanan ek kısıtlayıcı önlemlerin bir parçası olarak, yaptırımları daha da sıkılaştırması bekleniyor.

Öte yandan özellikle Rusya'nın Ukrayna'da Batı ile çatışma halinde olması nedeniyle Anayasa Komitesi müzakerelerini engellemesinin ardından başta Fransa, İngiltere ve Almanya olmak üzere Avrupa ülkelerinin ABD ile koordineli hareket ederek Suriye muhalefetine rolünü ve siyasi süreçteki temsilini yeniden gözden geçirmesi muhtemeldir.

3.4. Rusya:

Rusya, 2022 yılında Suriye'deki askeri faaliyetlerini azami sınırlara indirerek Ukrayna savaşına odaklandı. Ancak aynı zamanda Suriye'deki nüfuzundan vazgeçmedi. Bunun yerine ABD ve Batı ile çatışmasında konumunu desteklemek için bunu kullandı. Örneğin Anayasa Komitesi'nin Cenevre'deki oturumlarına katılmaması yönünde rejime baskı yaptı. Ayrıca Türkiye'nin SDG'ye karşı herhangi bir kara askeri operasyonuna bütünüyle karşı çıktı ve Türkiye'nin güvenlik kaygılarını çözmek için rejim ile Türkiye arasında bir anlaşmaya varılması için güçlü bir şekilde baskı yaptı.

Rusya'nın 2023 yılı boyunca Suriye'de herhangi bir çözümü engellemeye devam etmesi bekleniyor. Çünkü nihai çözümü ortaya koymak istemiyor. Bununla birlikte Rusya, istemediği tavizleri vermeye zorlayabilecek askeri ve ekonomik baskılar altında.

Ayrıca Moskova, ABD nüfuzuna baskı kurmak amacıyla Suriye'de özellikle kuzeydoğu bölgelerindeki askeri noktalarını artırma ve bu bölgede terörle mücadeleye odaklanan, Suriye topraklarının birliği ve ayrılıkçı projelerin kabul edilmemesi gibi bazı ilkeler üzerinde uzlaşan Türkiye ile yakınlaşmasını güçlendirmeye yönelecektir.

İran ile arasındaki büyük yakınlaşmanın sonucu olarak Rusya İran'a baskı yapma ve Suriye'de, özellikle de kuzeydoğudaki nüfuzunu azaltmaya zorlama taahhüdüne daha az bağlı kalacaktır. İran'ın Ukrayna savaşı sırasında Rus kuvvetlerine insansız hava araçlarıyla destek vermesi iki taraf arasındaki büyük yakınlaşmanın somut bir göstergesi. Batı ile İran arasında nükleer anlaşmaya varma yolunun kapanması, bu yakınlaşmayı daha yüksek boyutlara taşımanın koşullarını oluşturabilir.

İran'a bağlı milislerin ve rejime bağlı uyuşturucu kaçakçılığı yapan çetelerin güney bölgesinde yayılmasına hem İsrail'in hem de Ürdün'ün tepki göstermesini önlemek için Rusya'nın Suriye'nin güneyinde gerçekleşen çözüm anlaşmasındaki arabulucu rolünü sürdürmesi bekleniyor. Yoksa buradaki ateşkes çökebilir ve çatışmalar yeniden başlayabilir.

4.4. Türkiye :

Türkiye, ağırlıklı olarak güvenlikle ilgili birçok nedenden dolayı 2012'den beri Suriye ile olan güney sınırında güvenli bir bölge oluşturulması çağrısında bulunuyor ve bunun için çalışıyor. Çatışmanın devam etmesiyle konu Türkiye için daha acil hale geldi.

Türkiye'nin, PYD devlet projesini yok etmek ve daha fazla mültecinin geri dönüşünü kolaylaştırmak amacıyla Fırat Kalkanı Harekatı'nın başladığı 2016 yılından bu yana çalışmalarına başladığı bu bölgeyi 2023 yılında tamamlamaya çalışması bekleniyor. Bu mesele, 2023'ün ortasında önemli bir seçime giden Türkiye içindeki halk gerginliğini azaltacak bir konu.

Türkiye muhtemelen bu amaca ulaşmak için Suriye'deki yerel veya uluslararası aktörlerle koordinasyon yapmaktan çekinmeyecek ve Suriye'nin kuzeydoğusuna ek olarak esas olarak Fırat Kalkanı bölgesine bitişik bölgelere odaklanacaktır.

Dolayısıyla Türkiye'nin 2022 sonunda başlattığı rejimle yakınlaşma adımlarının 2023 ortalarında yapılacak seçimlerden sonra da devam edeceği varsayılıyor.

Ancak Türkiye'nin Suriye'deki odağı, sadece güvenlik meseleleriyle sınırlı değil ve siyaseti de içeriyor. Türkiye siyasi çözüm için uluslararası çabaların içinde yer alıyor ve muhalefet ile rejim arasındaki Anayasa Komitesi müzakerelerinin gidişatında Rusya ve İran'la birlikte garantör ülke olarak bulunuyor. Ancak 2023'te siyasi süreci başka bir çerçevede harekete geçirebilecek herhangi bir adımı desteklemekten çekinmeyecektir.

Güvenlik açısından Türkiye, İran'ın nüfuzuna karşı koymak veya zayıflatmak için Körfez ülkeleri ve İsrail ile Suriye'deki adımlarının koordinasyonu artırabilir. Çünkü bu, dosyada hareket etmesi için daha fazla alan sağlayacaktır. Buna karşılık İran da Türkiye ile rejim arasındaki yakınlaşmadan memnun görünmüyor. Buna ek olarak İran milislerinin Suriye'nin kuzeyinde yayılması, güvenli ve istikrarlı bir bölge oluşturma çabalarını engelliyor.

5.4. İran:

2022 yılı boyunca İran, Suriye'deki askeri kapasitesini artırmak için çok çalıştı. Suriye'de ürettiği ve depoladığı füze sistemlerine isabetli güdümlü kitleri sağlayarak bunları geliştirmeye çalışıyor. Buna ek olarak İsrail'in ve ABD'nin vurduğu Suriye'deki milislere ve ona bağlı askeri birliklere koruma sağlayan hava savunma sistemini rejime vermeye odaklandı. ABD ve İsrail'in bu operasyonları İran'ın Suriye topraklarındaki faaliyetlerinin sınırlı kalmasına sebep oluyor. Rusya ise bazen bu saldırılara göz yumuyor ve engellemiyor.

Buna göre İran'ın 2023 yılında gerek Suriye dışından sistemler getirerek gerek hava savunma sistemlerini kullanarak rejim güçlerine bağlı askeri birliklere daha fazla sızma yoluyla Suriye'de bir hava savunma sistemi inşa etme çabalarına devam etmesi bekleniyor. İran bu konuda Rusya'nın, kendisine baskı kurmakla ilgili taahhüdüne daha az bağlı kalmasından faydalanıyor.

Bu arada İran, kendisine bağlı milisleri yeniden yapılandırmak için çalışabilir ve onları rejime bağlı askeri birliklerle daha fazla bağlayabilir. Bu da İran'ın nüfuzunu rejim güçlerinden ayırma sürecini zorlaştıracaktır.

Siyasi olarak Tahran, başta Türkiye'nin rejimle yaklaşması olmak üzere taraf olmadığı her türlü süreci ve siyasi çözüm çabalarını engellemeye odaklanacaktır. Ayrıca rejimle olan kredi hattını ayda 2 milyon varilden 3 milyon varil petrole çıkarmak veya en azından tedarik hattının sürekliliğini sağlamaya bağlı kalmaya ve bunu daha fazla idari, ekonomik ve askeri anlaşmalara bağlamaya çalışacaktır.

6.4. İsrail:

İsrail'in Suriye'deki temel hedefi İran'ın Suriye'deki nüfuzunu azaltmak ve askeri kapasitesini zayıflatmaktır. Bu amaçla geçtiğimiz yıllarda hava saldırıları düzenleyerek "savaşlar arasında harekât" stratejisini benimsedi. Daha büyük bir faaliyet alanı açmak için Rusya ve ABD ile koordinasyon kanallarını açtı.

2023 yılı boyunca İsrail büyük olasılıkla Suriye'de 3 ana zorlukla yüzleşmeye odaklanacak. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz: İran'a bağlı milislerin güneyde artan nüfuzu, İsrail uçaklarına karşı kullanılabilir bir hava savunma sisteminin kurulması, Ukrayna savaşının ardından Rusya ile İran arasında artan koordinasyon, ABD ve Batı'nın İran'a karşı gerginliği tırmandırması. Bu ise Rusya'nın İsrail'in Suriye'deki askeri faaliyetlerine müsamaha göstermesine olumsuz yansıtılabilir.

İsrail, bu zorluklarla yüzleşmek için güneyde Ürdün ve ABD ile daha fazla koordinasyona başvuracaktır. Bu da İran'a karşı daha büyük ölçekte üst düzey operasyonlar yürütmesini kolaylaştıracak ve destekleyecektir. Bu nedenle ABD'nin lojistik ve teknik desteğiyle Suriye'deki İran'ın askeri hedeflerine yönelik hava saldırılarının oranı ve niteliğinin artması bekleniyor.

Özet:

- Ukrayna'daki çatışmalar sonucunda 2022'de Suriye dosyasına diplomatik ve siyasi ilginin azalmasının ardından 2023 yılı Batılı ülkelerin daha fazla hareket etmesine sahne olacak gibi görünse de bu dosyanın 2020'den bu yana yaşadığı donukluğa son vermeyecektir.
- Batılı ülkeler, yani ABD ve Avrupa, Suriye muhalefetini yeniden yapılandırmak için harekete geçebilir ve Rusya'nın anayasal reform sürecini tıkamaya devam etmesi durumunda 2023 yılı boyunca alternatifler için koşulları hazırlayabilir.
- 2023 yılının rejime yönelik yaptırımların daha da sıkılaşması ve rejimle ilişkileri normalleştirmek isteyen ülkelere daha fazla ekonomik ve siyasi engelin getirilmesi bekleniyor.
- Donukluk durumu askeri hali de kapsayabilir. Çünkü rejim ile muhalefet ve muhalefet ile SDG arasındaki ateşkesin bozulacağına dair herhangi bir işaret bulunmuyor. Ayrıca Türkiye'nin Suriye'de yeni bir askeri harekate girişmesinin önünde gerek seçimlerden önce gerek sonra birçok engel bulunuyor. Ancak 2022'nin sonunda başlattığı SİHA'larla PKK ve SDG'ye yönelik operasyon düzenleme yaklaşımını tamamlayacaktır.
- Askerî açıdan İsrail, İran'ın hava savunma sistemi kurmasını engellemek ve ülkenin güneyindeki nüfuzunu ve askeri faaliyetlerini yok etmek için ABD ile koordinasyon içinde İran milisleri ve rejim güçlerine yönelik hava saldırılarının niteliğini ve kapsamını artıracak gibi görünüyor.
- Öte yandan Suriye'deki ekonomik kriz çözüme kavuşacak veya şiddetini azaltacak gibi görünmüyor. İran, rejime petrol arzının hacmini artırabilir. Ancak rejimin başvurduğu araçlar herhangi bir toparlanma sürecine girilmesine yardımcı olmayacaktır. Bununla birlikte piyasalarda mal ve hizmet fiyatlarının artması ve nüfusun alım gücündeki zayıflığın devam etmesiyle birlikte dolar 6.500 lirada istikrar kazanabilir.

جسور

جسور للدراسات
Jusoor Araştırma Merkezi

📍 Mall of Istanbul - Ofis Plaza
2nd Kat, Ofis#3-Bařakřehir
İSTANBUL / TÜRKİYE

☎ + 90 555 056 06 66

🐦 /jusoorstudies

f /jusoorstudies

📌 /jusoorstudies

✉ info@jusoor.co

🌐 www.jusoor.co